

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Die Volksdiplomatie

Idenburg, P.J.A.

Citation

Idenburg, P. J. A. (1974). Boekbespreking van: Die Volksdiplomatie. *Acta Politica*, 9: 1974(2), 243-245.

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449459>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449459>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Rabinovich is er in geslaagd op bijzonder kritische wijze een uitstekende analyse te geven van de documenten die uit dit congres zijn voortgekomen.

In januari 1965 nationaliseerde de Syrische Nationale Raad voor de Leiding van de Revolutie tijdens een spoedzitting in één nacht 108 Syrische bedrijven. In de later geschreven literatuur over deze nationalisaties wordt door de aanhangers van 'Aflaq en de Nationale Leiding van de Ba'thpartij betoogd dat ze zuiver willekeurig waren en vrijwel uitsluitend bedoeld om te laten zien dat de aanhangers van 'Aflaq 'conservatief' waren en de aanhangers van de Syrische Regionale Leiding en het Militaire Comité 'progressief'. Rabinovich toont echter in zijn studie aan dat deze nationalisaties slechts een onderdeel vormden van een veel grotere reeks nationalisatiemaatregelen.

Terwijl Patrick Seale in zijn boek over Syrië in de periode 1945-1958 duidelijk heeft aangetoond dat voor deze periode geldt dat 'Syria should reflect in her internal political structure the rivalries of her neighbours'², komt Rabinovich tot de conclusie dat dit niet meer opgaat voor de periode 1963-1966 toen de Ba'thpartij in Syrië de macht had. Hij merkt op: 'Thus, seen against the background of earlier periods, the very fact that the Ba'th regime could be engrossed in a sustained internecine struggle without facing a serious threat by another political power to exploit the crisis was one index of a substantial change in Syrian politics. That one could explain that struggle in terms of internal Syrian politics almost without reference to the impact of outside forces is another measure of such a change' (p. 209). Volgens Rabinovich was een van de belangrijkste facetten van de politieke geschiedenis van Syrië tussen 1963 en 1966 het bestaan van een 'Symbiosis, exceptional in the Arab world, of a relatively vigorous ideological party and a military cabal (which gradually developed into a rather elaborate Military Organization)' (p. 212). Het is echter zeer de vraag of men hier wel mag spreken van een symbiose, aangezien de interne geschiedenis van de Ba'thpartij in Syrië in de periode 1963-1966 voor een groot deel werd beheerst door een machtsstrijd, die op 23 februari 1966 door een staatsgreep van een aantal Ba'thistische officieren o.l.v. Salah Jadid werd beslecht ten nadele van de aanhangers van de Nationale Leiding en de toenmalige president Amin al-Hafiz. Vrijwel direct nadat deze coup geslaagd was begon er echter een nieuwe onderlinge machtsstrijd tussen de voornaamste officieren die er aan hadden meegewerkt. In september 1966 werd deze beslist in het voordeel van Salah Jadid en Hafiz al-Asad ten nadele van Salim Hatum, die na een mislukte coup met een groot aantal Druzische officieren naar Jordanië vluchtte. Dié Ba'thisten, die door de staatsgrepen van 23 februari en 8 september 1966 ten val werden gebracht zullen het zeker niet eens zijn met Rabinovich als deze spreekt van een symbiose tussen de Ba'thpartij en het Syrische leger, zoals het in de ondertitel en de conclusie van het boek heet.

Achter in het boek vindt men een aantal appendices. Deze bevatten achtereenvolgens een lijst van de Syrische kabinetten uit de periode van maart 1963 tot maart 1966; een lijst van de samenstelling van verscheidene Nationale en Syrische Regionale leidingen uit de periode 1963-1966; een lijst met data van Nationale en Regionale Congressen in de periodes van 1947-1966 resp. 1963-1966; een organisatorisch overzicht van de Ba'thpartij; een lijst met persoonlijke gegevens over een aantal vooraanstaande Ba'thistische en andere Syrische politici; en tot

² Patrick Seale, *The Struggle for Syria; A Study of Post-War Arab Politics 1945-1958*, London 1965.

slot een vertaling van enkele delen van de ideologische partijresolutie *Ba'd al-Muntalaqat al-Nazariyah* (Enkele Theoretische Uitgangspunten) die tijdens het Zesde Nationale Congres werd aangenomen.

Enkele 'schoonheidsfoutjes' in de appendix daargelaten, is Rabinovich's boek een uitstekende en bijzonder diepgaande studie over de Ba'thpartij in Syrië, en de beste die er tot dusverre over deze periode en dit onderwerp verschenen is.

N. van Dam

Dieter Schröder,
Die Volksdiplomatie.

Den Haag (Martinus Nijhoff), 1972, — 175 p., z.p.

Een van de centrale problemen waar momenteel bij de bestudering van internationale betrekkingen mee geworsteld wordt is dat van de toepasselijkheid van het 'model' waarbij de nationale staat als belangrijkste eenheid fungeert. Bij dit probleem spelen, overigens moeilijk van elkaar te onderscheiden, feitelijke en normatieve overwegingen een rol. Feitelijke overwegingen: dekt dit model (nog?) wel op adequate wijze de werkelijkheid? Normatieve overwegingen: is de onderzoeker die de nationale staat als uitgangspunt voor zijn analyse kiest niet bezig de werking van een bepaalde ideologie te bestendigen – een nationale statenideologie die veel wezenlijker belangentegenstellingen dan die tussen staten helpt te versluieren en daardoor er aan meehelpt bepaalde onrechtvaardigheden in stand te houden? De moeilijkheid van dit al is dat, ook al is men zich van dit laatste bewust, wij vandaag aan de dag nog steeds leven in een wereld die in sterke mate beheerst wordt door deze nationale statenideologie, zodat, wenselijk of niet wenselijk, dit model op zijn minst nog steeds een grote mate van adequaatheid bezit. Dit neemt echter niet weg dat juist die verschijnselen die wijzen op een doorbreking van deze ideologie juist om het feit van deze doorbreking wel zo interessant zijn. En het is alleen al om die reden dat de hier besproken studie van Dieter Schröder over de volksdiplomatie de bijzondere aandacht verdient. Binnen een wereld die nog steeds in belangrijke mate door een nationale-statenideologie wordt beheerst past ook een diplomatie die opgevat wordt als een verkeer tussen soevereinen of wat hier aan beslissende nationale instanties voor in de plaats gekomen is) of hun vertegenwoordigers (de diplomaten). Het is die vorm van diplomatie die gesanctioneerd wordt door een volkenrecht dat de diplomatie, die zich rechtstreeks tot de burgers of bepaalde groepen van burgers van andere staten richt, als een ongeoorloofde inmening in binnenlandse aangelegenheden opvat. Het aardige van de volksdiplomatie nu is dat het hier een vorm van diplomatie betreft waarbij dit welbewust en op principiële gronden juist wel gebeurt.

Volksdiplomatie is diplomatie 'over de hoofden van buitenlandse regeringen heen'. Het is de vorm van diplomatie die zijn systematische en principiële fundering vond in het marxistisch-leninisme en die dan ook door de Sowjet-Unie sinds haar ontstaan toegepast wordt, zij het in afnemende mate vanuit het oorspronkelijke revolutionaire pathos en in toenemende mate als instrument ter versterking van haar eigen positie binnen haar eigen invloedssfeer. In de huidige fase van de geschiedenis is het vooral de Volksrepubliek China die zeer bewust en soms vrij openlijk volksdiplomatie bedrijft. Als frappant voorbeeld hiervan kan genoemd

worden de wijze waarop dit land de toenadering tot Japan voorbereidde met voorbijgaan van de toenmalige regering Sato en zich rechtstreeks richtte tot verschillende groepen van de bevolking, hierbij zelfs inbegrepen kritische fracties binnen de liberaal-democratische regeringspartij.

In zijn studie probeert Schröder vast te stellen hoe dit fenomeen volksdiplomatie gehanteerd kan worden als 'Instrument zur friedlichen Gestaltung auswärtiger Beziehungen' (N.B. nadrukkelijk gebruikt hij hier het ruimere begrip 'auswärtige' in plaats van 'internationaal'). Ter beantwoording van deze vraag wordt eerst de vraag onderzocht naar de 'mogelijkheden en grenzen van de volksdiplomatie in het licht van de huidige sociaal-wetenschappelijke kennis'.

In de praktijk komt de beantwoording van de vraag naar de *grenzen* van de volksdiplomatie neer op een (interessante) verklaring van de overdreven identificatie met en loyaliteit tot de nationale staat boven andere identificaties en loyaliteiten. Toegespitst: een verklaring van het verschijnsel dat het effect van de oproep 'arbeiders aller landen verenigt u' nog steeds niet overweldigend lijkt. Vooral fundamentele menselijke behoeften als die naar zekerheid spelen in de verklaring van Schröder een belangrijke rol.

De *mogelijkheden* voor de volksdiplomatie worden geboden door het toch weer betrekkelijke karakter van deze identificaties en loyaliteiten. Het kan zijn dat een bepaalde staat bij een groot deel van zijn burgers aan de bevrediging van hun fundamentele behoeften onvoldoende tegemoet komt. Een andere staat kan in dit geval, al naar gelang van de omstandigheden, op tweeërlei wijze volksdiplomatie bedrijven: volksdiplomatie in engere zin: een negatieve vorm van op desintegratie ('Depolarisierung') gerichte diplomatie; volksdiplomatie in ruimere zin: wanneer aanknopingspunten gezocht worden (en natuurlijk ook gevonden moeten kunnen worden) bij bepaalde groepen ('Adressaten') die tot het inzicht zijn gekomen dat hun eigen belangen of de belangen van de bevolking in haar geheel het beste gediend zijn met de politiek die de volksdiplomatie bedrijvende regering voorstaat.

In het volgende hoofdstuk – het uitvoerigste – onderzoekt de schrijver de mogelijkheden en grenzen van de volksdiplomatie in het licht van de geschiedenis en de huidige ontwikkelingen. Twee ideologische ontwikkelingen blijken vooral van belang: de ontwikkeling van de gedachte van de volkssoevereiniteit en het marxisme. Voor de eerste toepassing van volksdiplomatie is beslissend wanneer een bepaald land – Frankrijk – de gedachte van de volkssoevereiniteit verwerkt en gaat uitdragen. Zo bezien waren de Nederlanden een der eerste objecten van volksdiplomatie. Het verdere verloop is overigens leerzaam. Hetzelfde Frankrijk ont-popte zich geleidelijk aan onder de vlag van volkssoevereiniteit tot de meest imperialistische mogendheid van zijn tijd. En ook het verdere verhaal van Schröder laat zien hoe tot op de dag van vandaag onder soortgelijke vlag – zelfbeschikking, democratie enz. – op niet minder grote schaal imperialisme wordt bedreven.

De volgende belangrijke ideologische ontwikkeling is dan het marxisme. Met de ontmaskering van de bestaande regeringen als instrument van heersende klassen wordt voor diegenen die dit inzicht delen het principiële fundament onder de gedachtenwereld die begrippen als soevereiniteit en non-interventie tot sacrosanct verklaart weggeslagen en lijkt tegelijkertijd de rechtvaardiging voor een volksdiplomatie die er op gericht is aan de onrechtvaardigheden die hieruit voortvloeien een einde te maken.

So far, so good. Maar ook onder de vlag van de internationale klassenstrijd kan

op grote schaal imperialisme bedreven worden. En hier zit men dan midden in de problemen die oprijzen wanneer de schrijver tot zijn conclusies moet komen ten aanzien van de mogelijkheden van de volksdiplomatie als 'Instrument zur friedlichen Gestaltung auswärtiger Beziehungen'. Men kan er o.i. op volledig goede gronden mee akkoord gaan dat in bepaalde omstandigheden het 'Adressat' van de diplomatie een ander is dan de regering van een bepaald land. Het probleem is echter dat de 'adressant' van de volksdiplomatie zelf wel een nationale regering is, die de revolutionaire ideologie ten spijt – wij stipten dit in het begin van deze bespreking i.v.m. de Sowjet-Unie al even aan – de volksdiplomatie als instrument van een imperialistische politiek kan hanteren.

Dit wordt natuurlijk wel door de schrijver ingezien. De feitelijke mogelijkheden die hij uiteindelijk voor de toepassing van volksdiplomatie ziet, steken dan ook wat magertjes af bij de brede fundering die hij aan zijn onderwerp geeft. Misschien houdt dit wel verband met zijn vraagstelling waarin hij, als zo velen in het Westen, zaken onder één noemer probeert te brengen waarvan het maar zeer de vraag is of zij onder één noemer te brengen zijn. Wij bedoelen hiermee het volgende: blijkens zijn vraagstelling interesseert hem vooral hoe de volksdiplomatie kan functioneren als *vreedzaam* instrument. Het is echter maar zeer de vraag of hiermee het onderwerp in het juiste perspectief wordt geplaatst. De uitoefeningen van volksdiplomatie zijn niet in de eerste plaats belangrijk geweest omdat zij zo vreedzaam waren maar omdat zij een grotere *rechtvaardigheid* hebben helpen bevorderen. Wanneer hij dan ook in zijn slotconclusies komt met perspectieven die volksdiplomatie kan bieden voor de diplomatie van bv. de Duitse Bondsrepubliek, dan blijft men – met alle respect voor de Bondsrepubliek (of met evenveel recht Nederland) – toch enigszins met de vraag zitten of men de instrumentele kant van het politieke gebeuren wel kan bestuderen, geheel los van wat men uiteindelijk hiermee beoogt. Een uiterst actuele vraag.

Dit alles neemt niet weg dat de schrijver er in geslaagd is een belangwekkend onderwerp op een belangwekkende wijze te analyseren en te plaatsen.

P. J. A. Idenburg